

Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2022

CAN Rapport 222

Ulf Guttormsson

Förord

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) övertog mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning och konsumtionsvanor för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobaksförbrukningen i Sverige. Anskaffning av alkohol har mätts sedan starten. Frågor om konsumtionsmönster har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak och nikotinprodukter.

Denna rapport syftar till att redovisa de självrapporterade alkoholvanornas utveckling över tid, samt hur konsumtionen fördelar sig i olika befolkningsgrupper. I årets rapport ges extra fokus åt utvecklingen i olika åldersgrupper. Dessutom görs, förutom könsseparerade redovisningar, även en beskrivning av hur alkoholvanorna skiljer sig i relation till geografisk tillhörighet, utbildningsnivå och utländsk bakgrund.

Rapporten har författats av Ulf Guttormsson. Björn Trolldal och Martina Zetterqvist har bidragit med synpunkter på beskrivningen av metodiken medan Ida Ömalm Ronvall har korrekturläst. Alkoholdelen i Monitormätningarna, liksom den här rapporten, har finansierats av Systembolaget.

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Vi vill här passa på att tacka alla de drygt 400 000 personer som har deltagit i undersökningen under åren, samt de som på annat sätt bidragit till studiens genomförande.

Stockholm, november 2023

Charlotta Rehnman Wigstad
Direktör CAN

Innehåll

1. Sammanfattning	4
2. Inledning och rapportupplägg.....	5
3. Resultat	7
Icke-konsumenter	7
Alkoholkonsumenter	8
Alkoholkonsumtionens storlek.....	9
Mängd per dryckestillfälle	10
Högekonsumenter	11
Intensivkonsumenter.....	12
Riskkonsumenter	14
Alkoholdrycksval.....	17
Temporala variationer	18
Geografiska skillnader	20
Alkoholvanor och bakgrundsegenskaper	23
4. Referenser	25
Bilaga 1: Metod	27
Bilaga 2: Tabellbilaga, www.can.se	

Citera gärna publikationen som:

Guttormsson U. Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2022. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 222.

Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISBN: 978-91-7278-358-4 (pdf)

urn:nbn:se:can-2023-9 (pdf)

I. Sammanfattning

Alkoholkonsumtionen i Sverige påbörjade en nedåtgående trend 2004, samma år som alkoholvanefrågor började ställas i Monitormätningarna. Det går att se att det framför allt är männens konsumtion som har minskat. Trots detta drack män fortfarande nästan dubbelt så stora volymer som kvinnor år 2022 (84 procent mer). För män bestod konsumtionen till över hälften av öl (54 procent av konsumtionen). För kvinnor dominerande vin (65 procent).

Vissa mindre pandemieffekter kan iakttas. Den konsumerade volymen sjönk temporärt 2020–2021, liksom riskkonsumtionen, men skillnaderna var små och gav ingen bestående effekt då 2022 års nivåer åter liknar nivåerna för 2019. Den enda bestående skillnaden efter pandemin är att andelen som månadsvis konsumerar alkohol uppgår till 75 procent sedan 2020, jämfört med 77 procent åren innan.

Åldersgruppen 17–29 år rapporterade högst årskonsumtion 2022. Jämfört med de som dricker minst (65–84-åringarna), låg ungas konsumtion 20 procent högre. År 2004 drack dock de yngsta mer än dubbelt så mycket som de äldsta. Åldersgrupperna har alltså närmat sig varandra, dels på grund av nedgångar för de yngre, dels på grund av uppgångar för de äldre. År 2022 var skillnaden i årskonsumtionen mellan olika åldersgrupper den minsta i undersökningens historia.

Förutom minskade ålders- och könsskillnader syns även geografiska utjämnings-tendenser över tid. Detta beror inte minst på att konsumtionsvolymen sjunkit i områden där den tidigare var hög. Detta gäller både på länsnivå och om kommunerna delas in i SKR-grupper (baserat på folktäthet och närhet till centralorter).

Årskonsumtionen var högst i storstadskommuner och avtog med minskande befolkningstäthet. Ett undantag från detta är att alkoholvanorna var tämligen omfattande i gruppen ”landsbygdskommun med besöksnäring”. Där låg de mer i linje med storstadskommuner. Sett till län var årskonsumtionen 2022 högst i Stockholm och lägst i Jönköpings respektive Västernorrlands län.

Analyserna visade samtidigt att även om det skett utjämnings-tendenser sedan 2004, sett till kön, ålder och geografiska områden, så finns det fortfarande tydliga skillnader mellan de olika grupperna. Även om den svenska befolkningen dricker mer lika nuförtiden, huvudsakligen för att konsumtionen minskat i de grupper som dricker mest, så är skillnaderna i alkoholvanor långt ifrån utjämnade.

2. Inledning och rapportupplägg

Alkoholkonsumtion medför betydande kostnader för samhället (Jarl m.fl., 2008). För 2017 beräknades dessa uppgå till drygt 100 miljarder kronor i Sverige (Ramboll management consulting AB, 2019). Enligt olika skattningar ger alkoholen ett betydande bidrag till den samlade sjukdomsördan (Agardh, Boman & Allebeck m.fl., 2015, Griswold m.fl., 2018 och WHO, 2018). En koppling mellan hur mycket en befolkning i genomsnitt dricker och hur omfattande de negativa konsekvenserna blir har konstaterats (se t.ex. Norström & Ramstedt, 2018, Rossow & Mäkelä, 2021 och Stockwell m.fl., 2017).

Mot bakgrund av detta följs konsumtionsutvecklingen i olika länder, bland annat via försäljningsstatistik. I Sverige följs alkoholanvändningen via Monitormätningarna. Detta görs genom att fråga om oregistrerade källor (hemtillverkning, privatinförsel och smuggling) och addera de statistikförda källorna (systembolag, livsmedelsbutiker och restauranger). Skattningen av de oregistrerade källorna justerar för bortfall och underrapportering som förekommer i frågeundersökningar. De senaste resultaten återfinns i *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2022* (Trolldal, 2023).

Utöver frågor om anskaffning av alkohol ställs även frågor om dryckesmönster i Monitormätningarna. Svaren på dessa utgör grunden för denna rapport. En stor fördel med frågeundersökningar är att de möjliggör redovisningar för olika grupper, något som försäljningsstatistiken inte tillåter. Samtidigt måste det finnas en medvetenhet om att det förekommer en underrapportering i den självdeklarerade konsumtionen. Utöver viktning görs inga ytterligare justeringar i denna rapport gällande mätfel, till skillnad från den del av mätningarna där den totala konsumtionens (anskaffningens) omfattning beräknas.

Ända sedan starten har Monitormätningarna genomförts med hjälp av telefonintervjuer. Under 2019 infördes webbsvar via mobillänk som komplement. I samband med detta förfinades också viktningförfarandet. Tidigare viktades skevheter bland de svarande efter kön, ålder och boenderegion. Sedan 2019B omfattar vikten även utbildningsnivå och utländsk bakgrund.

Den sammanvägda effekten av dessa metodförbättringar blev att nivån på de självrapporterade alkoholvanorna ökade något jämfört med den tidigare metoden. Detta framgår om resultaten för 2019A (gamla metodiken) jämförs med de för 2019B (nya metodiken). Med den nya metodiken har täckningsgraden av de självrapporterade svaren mot den faktiska konsumtionen ökat från cirka 45 till 50 procent. Den nya metoden har sannolikt även lett till en viss ökning av svarsfrekvensen (se tabell 1), även om denna också kan ha höjts på grund av tillfälligt ökad hemmavaro under pandemin. En utförlig beskrivning av detta utvecklingsarbete återfinns i Guttormsson, 2021. Vissa övriga metodrelaterade frågor

återfinns även i Nyfjäll & Trolldal (2019) samt Källebring (2021). I bilaga 1 finns en utförlig genomgång av de metodfrågor som specifikt rör alkoholvanefrågorna.

Sammanfattningsvis är syftet med denna rapport alltså att beskriva trender i dryckesmönster i den svenska befolkningen och skillnader mellan olika grupper. Tabeller med sifferbeteckningar återfinns i publikationens separata Exceltabellbilaga på CAN:s hemsida. Där framgår det även vilka uppgifter som utgör indikatorer i Folkhälsomyndighetens uppföljning av konsumtionsutvecklingen i Indikatorlabbet (www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet). I texten förekommer ett antal figurer och underlagen till dessa är hämtade ur tabellbilagan.

3. Resultat

Som nämnts är den självrapporterade konsumtionen lägre jämfört med den faktiska alkoholförbrukningen. Detta förklaras av de mätfel som förekommer i samband med frågeundersökningar (minnesfel, underrapportering och bortfall). Dessa mätfel diskuteras närmare i metodkapitlet (bilaga 1). Även om Monitormätningarnas alkoholanskningsrapporter ger den korrekta bilden vad gäller totalförbrukningen i landet, så ger de självrapporterade uppgifterna i denna rapport värdefull information om konsumtionsmönster i olika grupper.

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av hur stora andelar i befolkningen som dricker alkohol och hur ofta de gör det. Därefter presenteras årskonsumtionens storlek, andelen med hög-, intensiv- respektive riskkonsumtion, samt olika alkoholdryckers andel av den totala konsumtionen. Detta görs framförallt för åldersgrupper, men även för kön. Därefter följer redovisningar av temporala variationer, det vill säga hur konsumtionen varierar mellan kalendermånader respektive veckodagar, samt geografiska skillnader. En beskrivning av olika bakgrundsegenskapers betydelse för alkoholvanorna avslutar resultatredovisningen.

Icke-konsumenter

Mellan 2002¹ och 2019 svarade omkring 22 procent av respondenterna i undersökningen att de inte druckit någon alkohol under de senaste 30 dagarna före intervjun (tabell 2). Metodutvecklingen 2019 ledde inte till någon resultatskillnad vad gäller andelen icke-konsumenter (2019A jämfört med 2019B). Däremot ökade andelen till 25 procent under pandemiåren 2020–21. Denna siffra kvarstod även 2022.

Under hela perioden 2002–2022 har andelen icke-konsumenter varit högre bland kvinnor, även om könsskillnaderna minskat något över tid. I början av perioden var skillnaden mellan könen cirka 10 procentenheter. Sedan 2014 är det snarare cirka 5 procentenheters skillnad.

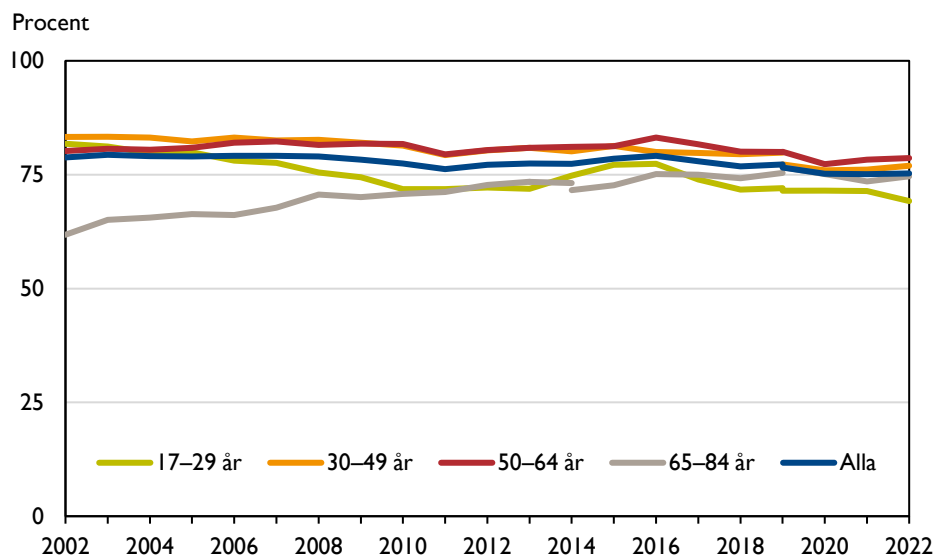
1) Detta mått har funnits sedan 2002 medan övriga mått har 2004 som startår.

Alkoholkonsumenter

Andelen alkoholkonsumenter, det vill säga de som druckit alkohol senaste 30 dagarna, följer givetvis den motsatta utvecklingen jämfört med icke-konsumenterna. Den sjönk således med två procentenheter under pandemiåren 2020–21, med ett kvarstående resultat 2022 (tabell 3). Sedan 2020 svarar 75 procent av respondenterna att de druckit alkohol under de senaste trettio dagarna före undersökningen.

Av figur 1 framgår att sedan 2000-talets början har andelen alkoholkonsumenter minskat bland personer under 50 år, i synnerhet i gruppen 17–29 år. Den enda grupp som uppvisat en ökning under perioden är 65–84-åringarna. Under den senaste femårsperioden har tre fjärdedelar i den äldsta åldersgruppen uppgett att de är alkoholkonsumenter, jämfört med knappt två tredjedelar den första femårsperioden. Effekten av de omnämnda metodförändringar som genomfördes 2019 illustreras i figuren genom att två värden visas för detta år, enligt gammal respektive ny metod.

Beträffande de äldres uppgång ska tilläggas att före 2014 utgjordes den äldsta gruppen endast av 65–80-åringar. Tillförandet av 81–84-åringar innebar att gruppen utökades med personer med mera återhållsamma alkoholvanor. Effekten av detta illustreras genom att två värden visas för 2014 för den äldsta gruppen, utan respektive med 81–84-åringar. Trots denna förändring har alltså andelen konsumenter i den äldsta åldersgruppen aldrig varit högre än under senare år.

Figur 1. Andelen som druckit alkohol under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. 2002–2022.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att åldersgrupperna numera ligger förhållandevis lika vad gäller förekomst av alkoholkonsumenter och att detta främst beror på förändringar bland de yngsta och de äldsta.

Av tabell 4 framgår att knappt hälften av respondenterna konsumerat alkohol åtminstone en gång i veckan (under den senaste 30-dagarsperioden). Den nuvarande metoden medförde en nivå-sänkning med två procentenheter. Sedan dess svarar 44 procent av respondenterna att de druckit senaste veckan. Detta är vanligare bland män och bland personer 50 år och äldre.

Antal dagar med alkoholkonsumtion under en 30-dagarsperiod uppgick år 2022 till i genomsnitt 4,8 (tabell 5). Perioden 2004–2019A låg antalet dagar omkring 5,2. Metodförändringen ledde till en liten minskning även för detta mått. Mellan 2019B och 2022 har i princip ingen förändring skett. Pandemin tycks således inte ha påverkat dryckesfrekvensen. Män dricker oftare än kvinnor men gapet har minskat något över tid. År 2022 var det den yngsta åldersgruppen som drack minst ofta (3,4 gånger per månad) och den äldsta som drack oftast (5,7 gånger).

Alkoholkonsumtionens storlek

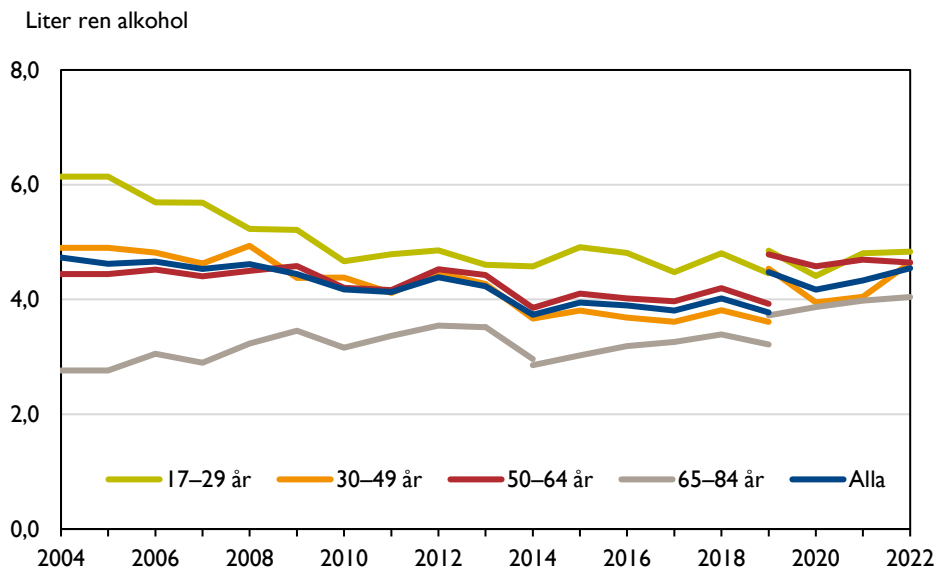
Respondenterna får uppge hur ofta och hur mycket de druckit av olika alkoholdrycker under den senaste 30-dagarsperioden. Detta räknas om till mängd ren alkohol per dryck. Dessa volymer summeras sedan, multipliceras med 12 och anges i total årlig konsumtion av 100 % (ren) alkohol. Data gällande konsumerade volymer finns tillgängliga sedan år 2004.

Till att börja med bör understrykas att metodförändringen 2019 medförde en relativt stor nivåhöjning för detta mått. Jämfört med 2019A uppmättes enligt tabell 6 och figur 2 den självrapporterade konsumtionen som 19 procent högre 2019B (3,77 jämfört med 4,48 liter). Dessutom har programmeringen av hanteringen av internbortfall och orimliga svar justerats 2022, vilket dock ledde till en mera marginell nivåökning².

Mellan 2004 och 2019A sjönk befolkningens rapporterade årskonsumtion med 20 procent. Under pandemiåren 2020–21 inträffade ytterligare en nedgång i konsumtionsvolymen, med i genomsnitt 5 procent jämfört med 2019B. År 2022 uppgick årskonsumtionen till 4,5 liter ren alkohol, vilket är en återgång till ungefär den nivå som gällde innan pandemin (dvs. 2019B)³.

2) En ökning om i genomsnitt 1,8 procent när perioden 2020–21 analyseras med gammal respektive nuvarande programmering. Se metodbilagan för utförligare beskrivning av detta.

3) Utvecklingen av den självrapporterade konsumtionen överensstämmer tämligen väl jämfört med resultaten i monitormätningarnas skattningar av den totala alkoholanskaffningen, även om denna var 1,8 procent lägre 2022 jämfört med 2019 (se Trolldal, 2023).

Figur 2. Självrapporterad konsumtion i liter ren (100 %) alkohol per år i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. 2004–2022.

Männen står i princip för hela konsumtionsnedgången sedan 2004. Detta medför att kvinnornas andel av alkoholkonsumtionen har ökat över tid. Vid startåret var deras andel 30 procent av den totala förbrukningen. Numer uppgår deras andel till 35 procent.

Figur 2 visar att det har skett en utjämning av konsumtionsnivåerna mellan åldersgrupperna över tid. Det beror dels på en uppgång i den äldsta gruppen, dels på nedgångar i de övriga tre, och i synnerhet bland de yngsta (17–29 år). Sedan 2020 ser vi de minsta åldersskillnaderna i undersökningens historia.

I tabell 7 redovisas motsvarande uppgifter om konsumtionens utveckling uppdelat på kön och åldersgrupper, men enbart för alkoholkonsumenter. Trenderna förblir i grova drag desamma för olika grupper, men konsumtionsnivåerna ligger på en högre nivå jämfört med när samtliga respondenter utgör basen (6,1 liter ren alkohol per alkoholkonsument jämfört med 4,5 liter för samtliga respondenter).

Mängd per dryckestillfälle

År 2022 konsumerades i genomsnitt motsvarande cirka 4 glas vin per dryckestillfälle, eller 8,0 centiliter ren alkohol (tabell 8). Detta kan låta som en relativt stor mängd. Det bör därför poängteras att detta är ett genomsnittsvärde för samtliga konsumenter, samtidigt som alkoholkonsumtionen är ojämnt fördelad i befolkningen. Detta kan illustreras med att 13 procent av konsumenterna stod för halva förbrukningen 2022. En mindre grupp högkonsumenter drar alltså upp genomsnittet.

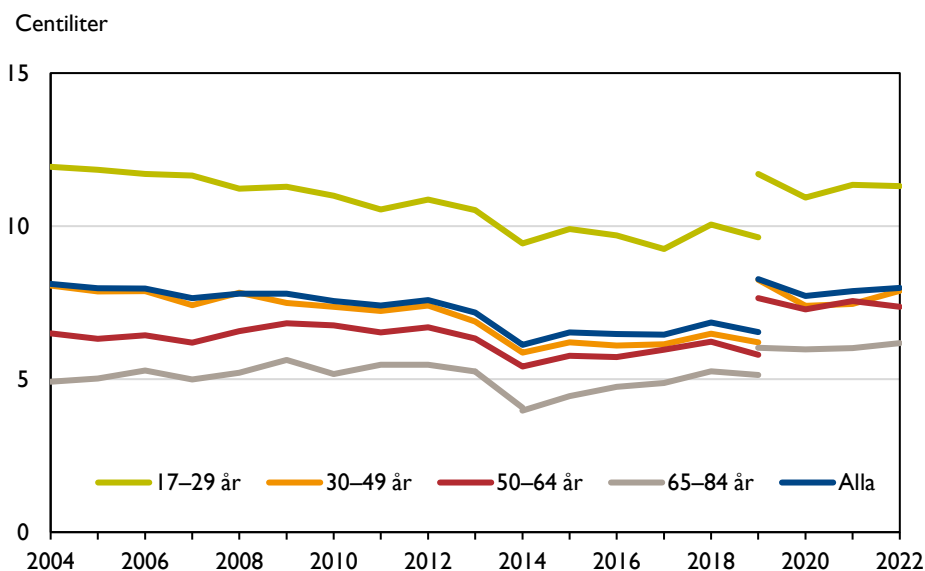

Ett sätt att hantera att en relativt liten grupp påverkar medelvärdet är att i stället se till mediankonsumtionen. Denna är följdriktigt lägre än genomsnittskonsumtionen och uppgick till 5,5 cl per dryckestillfälle 2022. Ett typiskt dryckestillfälle handlade alltså snarare om en mängd motsvarande mindre än 3 glas vin.

Av figur 3 framgår det att den genomsnittliga konsumtionsmängden är störst för den yngsta åldersgruppen och lägst för den äldsta. Mellan 2004 och 2014 minskade mängden per dryckestillfälle. Därefter har ingen större förändring skett (metodförändringen innebar dock en nivåökning av den rapporterade mängden). Män dricker mer än kvinnor per dryckestillfälle, 9,4 jämfört med 6,4 centiliter ren alkohol per tillfälle 2022. Det är 47 procent högre volym för männen. Samtidigt har könsskillnaderna minskat över tid; i periodens början drack männen cirka 60 procent mer.

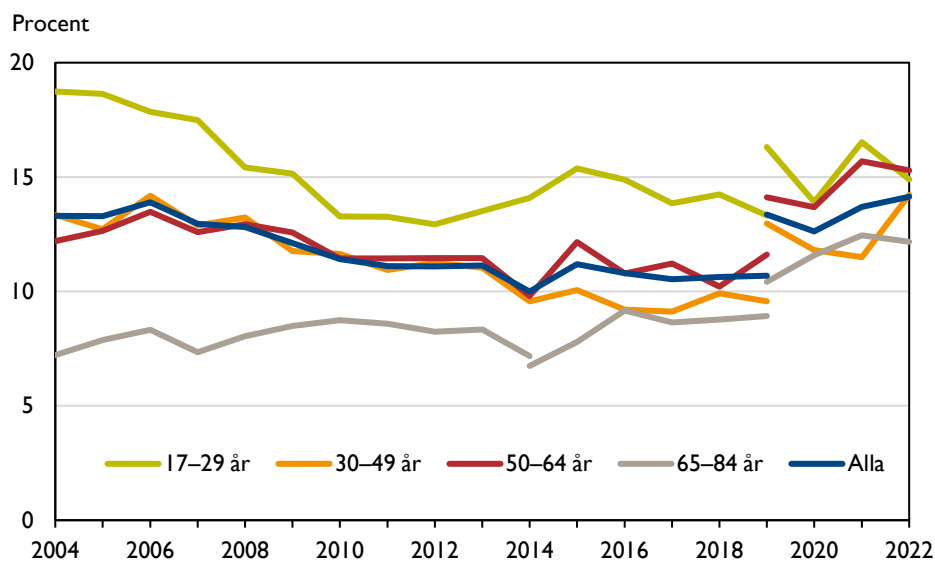
Hötkonsumenter

I den här undersökningen definieras de som dricker över en viss mängd alkohol som "hötkonsumenter". För kvinnor handlar det om mer än 9 standardglas i veckan och för män är motsvarande mängd 14 glas (hur definitionen operationaliserats i Monitormätningarna framgår av bilaga 1). Detta mått följs bland annat i Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorlab⁴.

Figur 3. Självrapporterad volym i centiliter ren (100 %) alkohol per konsumtionstillfälle bland alkoholkonsumenter i befolkningen 17-84 år, fördelat på åldersgrupper. 2004-2022.

⁴ I andra studier förekommer det att andra definitioner används. Dessa mängder kan ibland användas som mått på "riskkonsumtion".

Figur 4. Andelen som högkonsumerat alkohol varje vecka under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år, efter ålder och kön. 2004–2022.

I 2022 års mätning definierades 14 procent av respondenterna som högkonsumenter (tabell 9 och figur 4). Detta gällde i högre grad för män än kvinnor (16 jämfört med 12 procent). Könsskillnaderna har dock minskat något över tid. På det stora hela har resultaten för detta mått varit förhållandevis oförändrat (med hänsyn tagen till att metodutvecklingen 2019 gjorde att även detta mått landade på en högre nivå jämfört med tidigare). Den största förändringen består i att högkonsumtion blivit vanligare bland de äldre. Skillnaden mellan åldersgrupper är förhållandevis liten idag.

Intensivkonsumenter

Med ”intensivkonsumtion” menas i denna undersökning att vid ett och samma tillfälle dricka minst en flaska vin eller motsvarande alkoholmängd. Måttet avser att fånga konsumtionstillfällen där berusning antas ha förekommit. I denna rapport används ibland berusningskonsumtion synonymt med intensivkonsumtion.

Andelen som intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna uppgick till 30 procent 2022 (tabell 10). Andelen var något högre de första åren. Därefter har läget varit relativt oförändrat (som tabellen visar medförde metodbytet 2019 en nivåökning om två procentenheter).

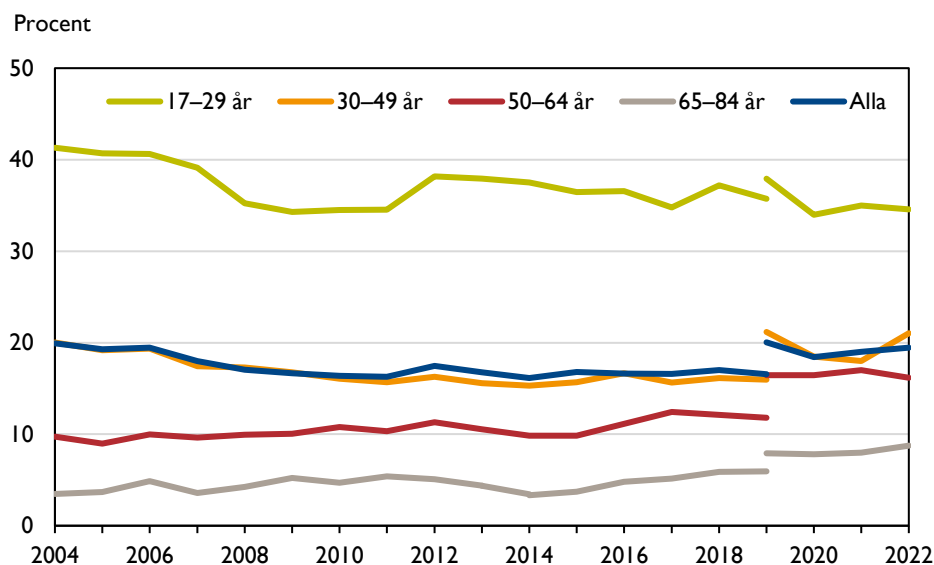
Även om könsskillnaderna minskat något över tid är beteendet fortfarande vanligast bland män. Intensivkonsumtion förekommer oftast i den yngsta åldersgruppen och är mindre vanligt i äldre åldersgrupper. Över tid har andelen under

50 år som intensivkonsumerat senaste 30 dagarna minskat, medan andelen bland 50 år och äldre ökat.

Ovan beskrivna skillnader för kön och åldersgrupper blir tydligare när andelen respondenter som intensivkonsumerat minst 1 gång per vecka studeras (tabell 11). I början av perioden var veckovis intensivkonsumtion ungefär 10 gånger så vanligt bland de yngsta jämfört med de äldsta. Numera är skillnaden endast dubbelt så stor. Det ska dock nämnas att detta delvis kan vara en effekt av den nya metoden, som tycks ha lett till att i synnerhet de äldre rapporterar flera berusningstillfällen. Av tabell 12 framgår det genomsnittliga antalet intensivkonsumtionstillfällen per månad i hela befolkningen (1,0). För detta mått är köns- respektive åldersmönstren ungefär desamma som för veckoberusning.

Utvecklingen för hur berusningsorienterat åldersgrupperna dricker framgår av figur 5 (tabell 13). Detta görs genom att relatera antalet intensivkonsumtionstillfällen till samtliga alkoholkonsumtionstillfällen. På så sätt framkommer andelen konsumtionstillfällen då intensivkonsumtion förekommit. Resultaten visar att inslaget av intensivkonsumtion har minskat något över tid, även om metodbytet 2019 innebar en nivåhöjning. År 2021 förekom intensivkonsumtion vid vart femte konsumtionstillfälle. Detta beteende var, som framgår av figuren, vanligare bland de yngsta och minst vanligt bland de äldsta.

Figur 5. Andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. 2004–2022.

Riskkonsumenter

I Folkhälsomyndighetens ANDT-indikatorlabb följs, med Monitormätningarnas hjälp, utvecklingen av andelen ”riskkonsumenter”. Riskkonsumtion är inte en medicinsk diagnos, utan en riskfaktor för att bland annat utveckla ett skadligt bruk eller beroende.

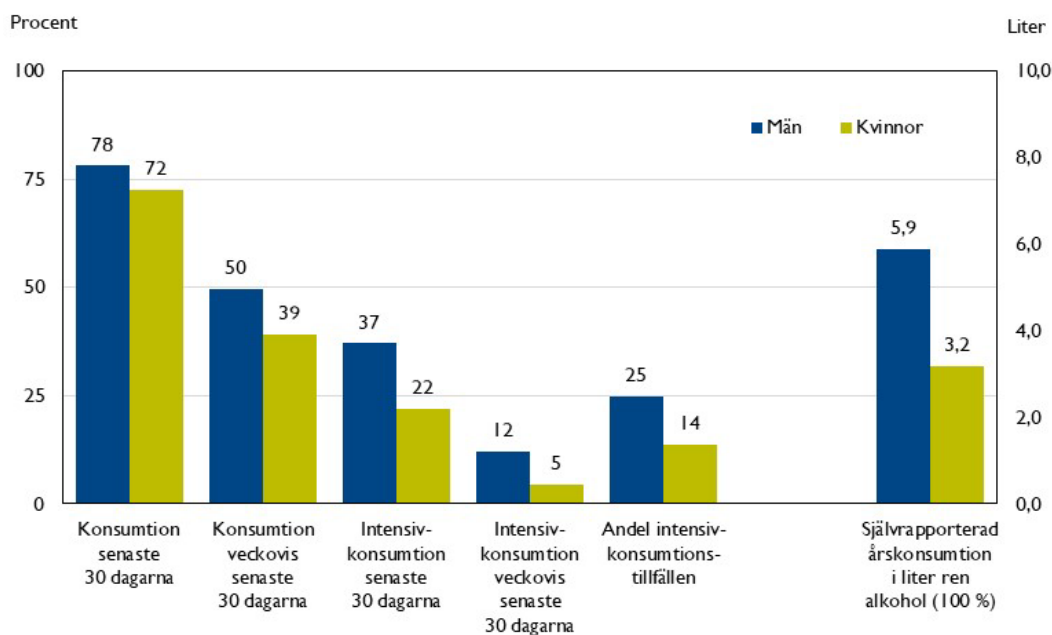
I den här studien utgör måttet riskkonsument en kombination av de två ovan presenterade måtten, vilka mäter dels långsiktigt riskabel konsumtion (”högkonsumtion”), dels mera kortsiktigt riskabel konsumtion (”intensivkonsumtion”). Måttet fångar in de som rapporterat att de gjort något av detta under de senaste 30 dagarna (veckovis vad gäller högkonsumtion). Det bör observeras att det även förkommer andra definitioner av riskkonsumtion.

Enligt tabell 14 var andelen riskkonsumenter 2022 högst bland 17–29-åringarna (42 procent) och lägst bland 65–84-åringarna (20 procent). Fler män än kvinnor fångas in av måttet (39 jämfört med 26 procent). Metoduppdateringen 2019 medförde att riskkonsumtionsmålet fick en nivåökning med 3 procentenheter. Även om metodförändringen försvårar jämförbarheten över tid kan det ändå konstateras att riskkonsumtionen var högre under den första fyraårsperioden (2004–2007) jämfört med läget de senaste fyra åren (2019B–2022).

Könsskillnader 2022

Figur 6 ger en sammanfattande bild av de könsskillnader som framkommit för alkoholvanorna. Det är inga större skillnader mellan män och kvinnor vad gäller att överhuvudtaget ha druckit senaste månaden (78 jämfört med 72 procent). Att ha intensivkonsumerat under samma period var desto vanligare bland män och att ha gjort så veckovis var 2,7 gånger så vanligt bland männen.

Totalt 25 procent av männens konsumtionstillfällen innefattade berusningsdrickande, jämfört med 14 procent för kvinnorna. Även årskonsumtionen var uppenbart högre hos männen; 5,9 jämfört med 3,2 liter ren alkohol (eller 84 procent mer). Även om könsskillnaderna i alkoholvanor minskat över tid så kvarstår alltså uppenbara skillnader.

Figur 6. Andelen (vänster y-axel) som konsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna respektive veckovis, andelen som intensivkonsumerat under de senaste 30 dagarna respektive veckovis, andelen konsumtionstillfällen som lett till intensivkonsumtion samt (höger y-axel) självrapporterad årskonsumtion i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. 2022.

Utvecklingen i födelsekohorter

Som framgick tidigare har det sedan undersökningens start skett förändringar av alkoholkonsumtionen i de fyra redovisade åldersgrupperna. De tidigare använda åldersgrupperna är förhållandevis breda, så i detta avsnitt görs en mer detaljerad beskrivning av hur alkoholvanorna förändrats i tvåårsåldersgrupper.

Detta görs genom att i tabell 15 jämföra läget 2004/05 med läget 2020/21⁵ gällande alkoholkonsumenter, intensivkonsumenter samt högkonsumenter. Detta innebär att respondenter födda mellan 1924 och 1988 jämförs med personer födda 16 år senare, alltså mellan 1940 och 2004. Tabellerna 16–17 redovisas hur årskonsumtionen förändrats, för samtliga respondenter respektive enbart alkoholkonsumenter. I dessa tabeller redovisas även resultat för de mellanliggande åren. I figur 7 redovisas de fyra måtten men enbart för 17–80-åringar⁶. Detta eftersom 81–84-åringar inte var inkluderade i undersökningen 2004/05.

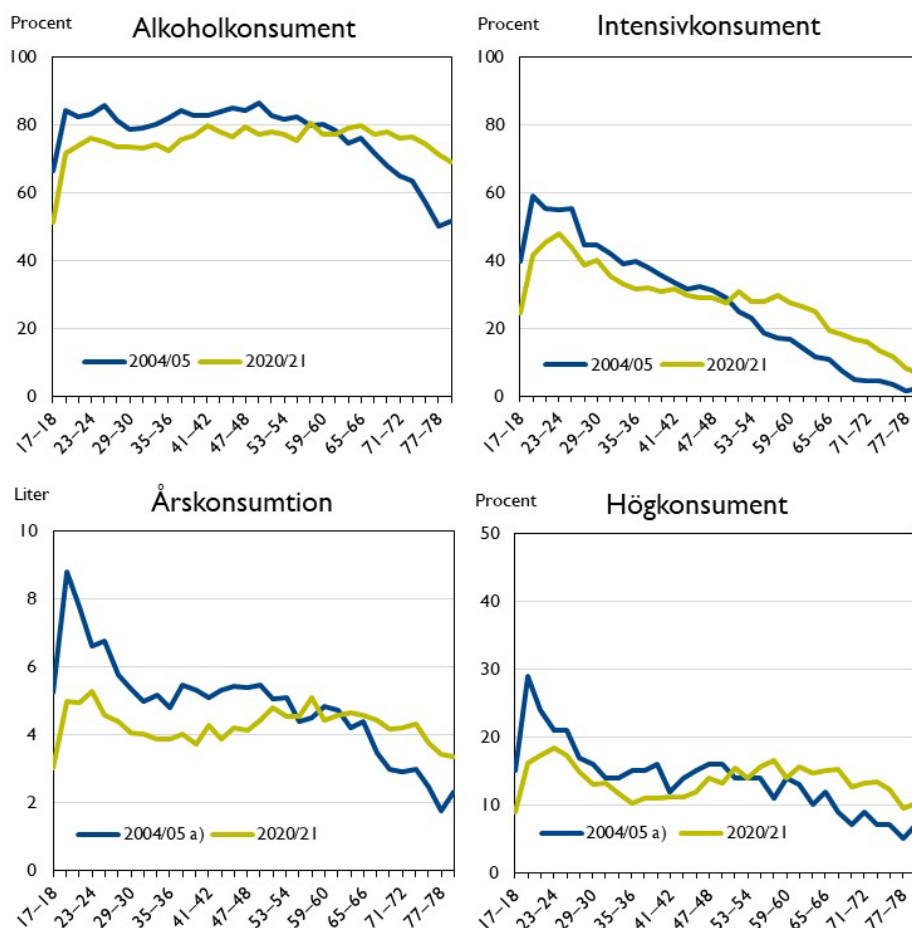
De som deltog i studien 2004/05 uppvisade ett åldersmässigt annorlunda konsumtionsmönster jämfört med de som deltog 2020/21. Som framgår har det

⁵ Sammanslagningar av två åldersgrupper respektive undersökningsår har gjorts för att få ett tillräckligt hållbart underlag. I nästkommande rapport kommer perioden 2022/23 att redovisas.

⁶ Eftersom metodförändringen 2019 medförde att alkoholvolymen uppmättes på en 19 procent högre nivå så har värdena från 2004/05 räknats upp i motsvarande grad i figuren, för att ge en mer rättvisande jämförelse.

skett generationsmässiga förändringar för samtliga alkoholvanemått, inte minst för årskonsumtionen. För de som besvarade undersökningen 2004/05 syns markanta toppar i 19–20-årsåldern. Dessa toppar inträffar 2020/21 först i 23–24-årsåldern. Nutida yngre tycks således etablera sina alkoholvanor något senare i livet, inte i tonåren utan snarare i unga 20-årsåldern. Men den stora skillnaden mot förr är att de unga över lag rapporterar mer återhållsamma alkoholvanor. Detta gäller inte minst års- och högkonsumtion.

En annan uppenbar förändring är att alkoholkonsumtion är vanligare bland nutida äldre. I den grupp som deltog i undersökningen 2004/05 började konsumtionen klinga av någonstans i 50-årsåldern medan detta sker först i 65-årsåldern hos de respondenter som deltog 2020/21. Sammantaget innebär detta att olika åldersgrupper dricker mer lika varandra idag jämfört med för 16 år sedan. Detta eftersom konvergerande förändringar har skett i båda ändarna av åldersintervallet. Dock är det fortfarande så att 70-plussare har lägst årskonsumtion och 20-åringar dricker mest.

Figur 7. Andelen som konsumerat respektive intensivkonsumerat alkohol under de senaste 30 dagarna, andelen som är högkonsumenter och årskonsumtion i liter ren (100%) alkohol, fördelat på tvåårsåldersgrupper. 2004/05 och 2020/21.

a) Uppräknade resultat i proportion mot med den ökning 2019 års metodförbättring medförde.

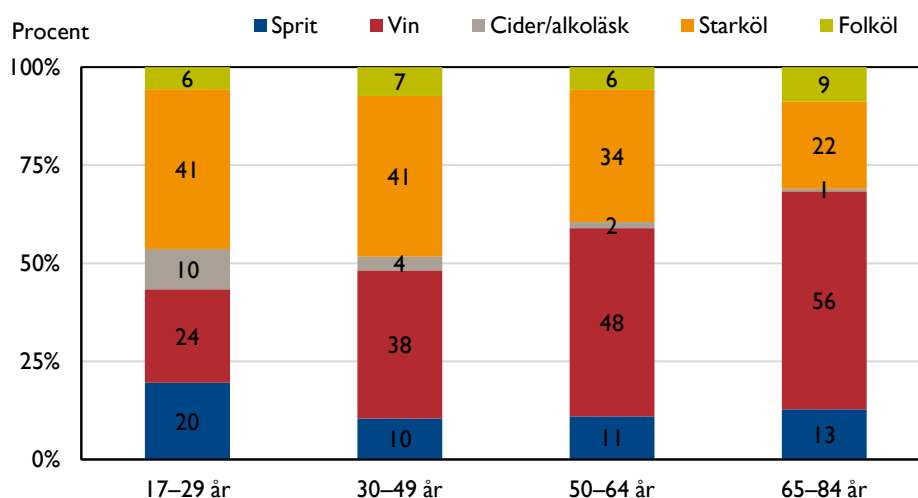

Det bör framhållas att de personer som idag utgör den äldre gruppen inte har ökat sin konsumtion i takt med att de åldrats. Den främsta anledningen till att nivåerna är högre hos dagens äldre är att dessa ersatt tidigare generationer som hade mindre omfattande alkoholvanor (se Raninen, 2015). Generellt ökar alltså inte alkoholkonsumtionen vartefter personer åldras. Tvärtom är det typiska för en individ att konsumtionen avtar med stigande ålder (Andreasson, 2019).

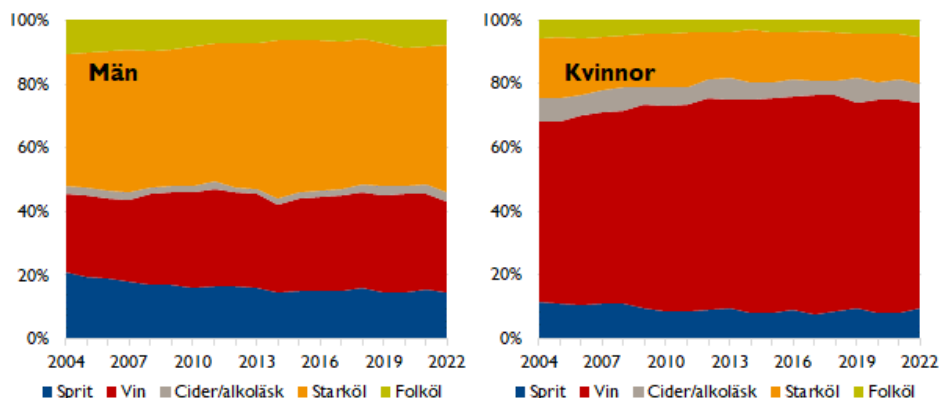
Alkoholdrycksval

I detta avsnitt visas hur preferensen för olika alkoholdrycker skiljer sig för kön och åldersgrupper. Till att börja med kan det konstateras att fördelningen mellan olika dryckestyper blir något annorlunda i de självdeklarerade uppgifterna jämfört med hur de i själva verket är enligt Monitormätningarnas anskaffningsrapporter (Trolldal, 2023). Det beror på att olika drycker underrapporteras olika mycket. Främst ger det effekten att sprit framstår som något mindre vanligare än det egentligen är, medan konsumtionsandelarna för öl och alkoholäsk överdrivs något i det följande. Denna redovisning är ändå motiverad i och med att gruppkillnader kan presenteras. Resultaten är hämtade från tabellerna 18–22.

I figur 8 visas 2022 års dryckesfördelning efter åldersgrupp. Det framgår att för 17–29-åringar utgjorde öl 47 procent av den totala konsumtionen. Bland 65–84-åringarna utgjorde vin det största inslaget (57 procent). Vinets betydelse ökar successivt i åldersgrupperna medan inslaget av öl minskar, dock först från 50 års ålder. Cider och alkoholäsk dricks främst av de yngre, liksom sprit. Den yngsta åldersgruppen uppvisar totalt sett den största blandningen av dryckestyperna, medan den äldsta är den enda där en enskild dryck står för över hälften av den totala konsumtionen.

Figur 8. Konsumtionsandelar av olika alkoholdrycker i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på åldersgrupper. Procent. 2022.

Figur 9. Konsumtionsandelar av olika alkoholdrycker i liter ren (100 %) alkohol i befolkningen 17–84 år, fördelat på kön. Procent. 2004–2022.

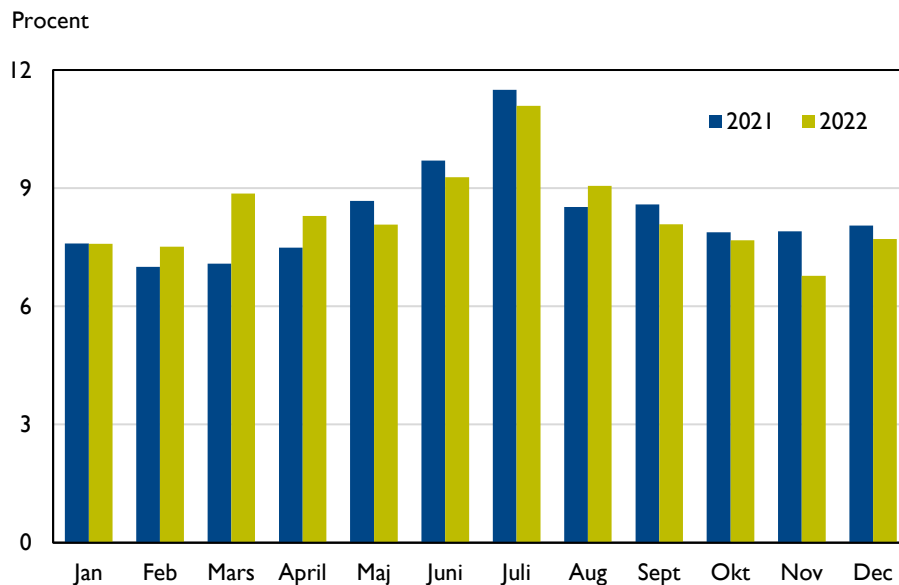
Det finns tydliga könsskillnader vad gäller dryckespreferens, vilket illustreras i figur 9. Framför allt är det så att män i högre utsträckning dricker öl, medan kvinnor i högre grad dricker vin. År 2022 utgjorde öl 54 procent av männens konsumtion medan det för kvinnorna var 20 procent. Deras konsumtion bestod då i sin tur till 68 procent av vin, jämfört med 29 procent för männen. Över tid har spritkonsumtionen sjunkit något för båda könen, medan vinkonsumtionen ökat. Konsumtionen av cider och öl har varit mera oförändrad.

Temporala variationer

Det är känt att alkoholkonsumtion uppvisar variationer över tid. Att Monitor-mätningarna görs med månadsvisa urval och med frågor som rör de senaste 30 dagarna möjliggör redovisningar per månad. Dessutom genomförs intervjuerna under veckans samtliga dagar (med undantag för storhelger). Under 2018 ställdes frågan ”Drack du alkohol igår?”. Detta möjliggör en redovisning över hur konsumtionstillfällena fördelar sig över veckodagarna.

Månadsvariationer

Månadsvariationen för frekvenserna av alkohol- respektive berusningskonsumtion presenteras i tabell 23 för 2021 och 2022, det vill säga under och efter pandemin (även om restriktionerna fortsatt varade under januari–februari 2022). I figur 10 redovisas även hur stor andel av alkoholkonsumtionen som inträffade under årets månader. Den största synbara skillnaden åren emellan är att en större andel av årskonsumtionen under 2022 skedde i mars, jämfört med 2021. Detta tolkas som en effekt av de nys avskaffade pandemirestriktionerna.

Figur 10. Årskonsumtionen, i ren alkohol, fördelad per månad. Procent. 2021 och 2022.

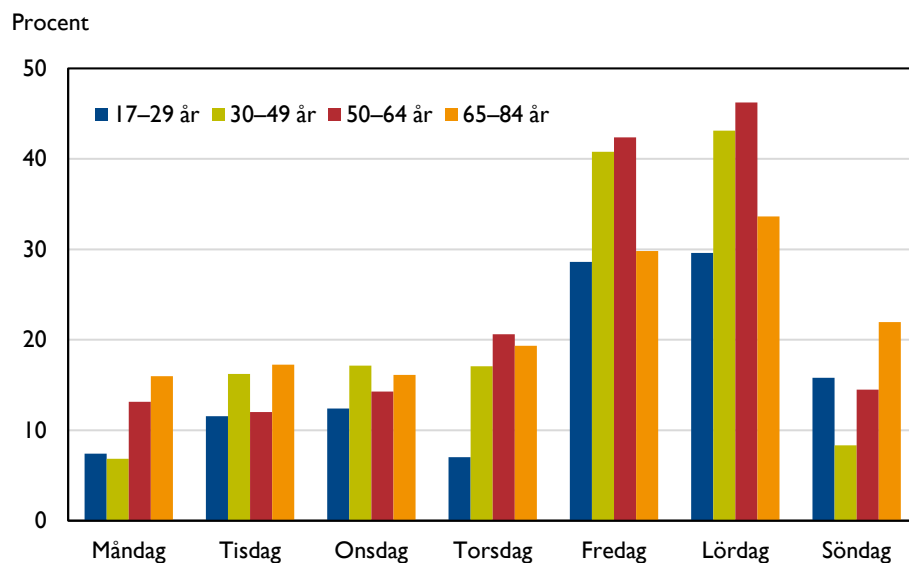
I övrigt är fördelningen av förbrukningen ganska lik åren emellan, med förhöjda nivåer under sommaren. Sammantaget tycks inte månadsmonstren ha påverkats i någon större grad av pandemin. Det kan noteras att konsumtionen är förhöjd under sommaren. Under 2022 skedde 29 procent av årets konsumtion under juni–augusti.

Att det finns skillnader i konsumtionens storlek mellan olika åldersgrupper har visats tidigare i rapporten. Av tabell 24 framgår det att den äldsta åldersgruppen är den som dricker mest jämnt fördelat över årets månader medan 17–29-åringarna är de som uppvisar störst variationer (lägst respektive högst standardavvikelse i tabellen).

Veckovariationer

Alkoholkonsumtionen varierar tydligt under veckan. Detta visades i 2018 års datainsamling då respondenterna tillfrågades om de druckit dagen före intervjun. Detta hade i genomsnitt 19 procent av de svarande gjort (tabell 25). Det framgår att alkoholkonsumtion var minst vanligt förekommande en måndag (vilket 11 procent uppgav), men desto vanligare under en fredag eller lördag (36 respektive 39 procent). Veckomönstret var relativt likartat för båda könen. Den största könsskillnaden uppträdde på söndagar, då nästan dubbelt så många män som kvinnor hade druckit (19 respektive 10 procent).

I figur 11 visas veckokonsumtionen för åldersgrupper. Samtliga grupper hade en större återhållsamhet på vardagarna och en högre andel konsumenter på fredagar och lördagar. Det jämnaste konsumtionsmönstret över veckans dagar hade den äldsta gruppen. Det medför också att de låg över de övriga åldersgrupperna under tre av veckans dagar (måndag, tisdag och söndag).

Figur 11. Andelen som konsumerat alkohol per veckodag i befolkningen 17–84 år efter åldersgrupper. 2018.

Även den yngsta åldersgruppen hade ett förhållandevis jämnt veckomönster och de hade den lägsta andelen konsumenter för samtliga veckodagar, utom söndagar och måndagar då 30–49-åringarna låg allra lägst.

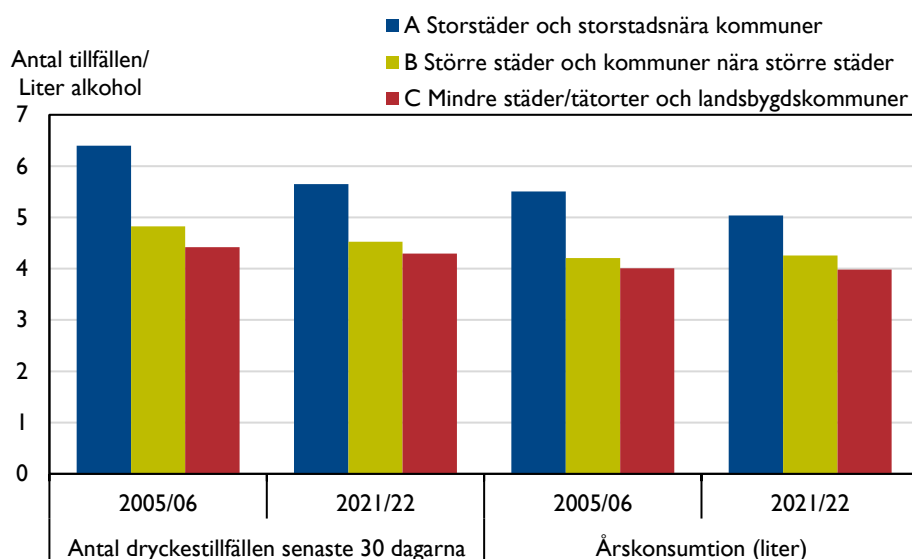
Geografiska skillnader

I detta avsnitt redovisas geografiska skillnader för fyra olika alkoholvanemått. Först görs detta för kommungrupper och därefter för län. Redovisningen görs för åren 2005/06⁷ och 2021/22. Anledningen till att två år har slagits samman är att det ger ett underlag tillräckligt stort för att medge nedbrytning på län. Som tidigare nämnts innebar metodförändringen att inte minst årskonsumtionen mäts på en högre nivå från 2019B. Detta har dock mindre betydelse i detta avsnitt, där det primära syftet är att illustrera förändringar mellan olika geografiska grupper.

Kommungrupper

Kommunerna har delats in i 9 grupper, med 3 huvudgrupper, enligt SKL:s kommungruppsindelning från 2016 (SKL, 2016). Indelningen tar hänsyn till tätortsstorlek, närhet till större tätort, pendlingsmönster samt om besöksnäring är framträdande. Resultaten framgår av tabell 26.

⁷ Att inte perioden 2004/05 använts beror på att antalet svarande var färre och skevt fördelade denna period då inga konsumtionsfrågor ställdes oktober–december 2004.

Figur 12. Alkoholvanor fördelat på SKL-grupper. Antal dryckestillfällen per månad och årskonsumtionen^{a)} i liter ren (100%) alkohol, 2005/06 och 2021/22.

a) Värdena för 2005/06 är inte fullt jämförbara med de från 2020/21 eftersom metodbytet 2019 medförde en ökning med 19 procent av de uppmätta volymerna på riksnivå.

Två av tabellens fyra mått presenteras även i figur 12: antalet dryckestillfällen senaste 30 dagarna och årskonsumtionens volym. De andra två variablerna, druckit alkohol respektive intensivkonsumerat alkohol senaste 30 dagarna, redovisas endast i tabellform.

Det framgår av figuren att alkoholvanorna är mer omfattande i storstadsgruppen (A) och minst omfattande i den mera glesbefolkade huvudgruppen (C). Samtidigt är skillnaderna mellan grupp B och C relativt små. När de nio delgrupperna studeras, tenderar vanorna att minska i omfattning med minskad befolkningstäthet. Ett undantag från detta är dock att alkoholvanorna genomgående var tämligen omfattande i gruppen "landsbygdskommun med besöksnäring" (C9). År 2021/22 var de mer omfattande än i andra kommuner i grupp C respektive B och mer i linje med storstadskommunerna (grupp A).

Skillnaderna mellan kommungrupperna var större 2005/06 jämfört med 2021/22. Detta framgår av variationskoefficienterna i tabellen, vilka minskat mellan start- och slutår. Detta beror framför allt på att nedgångar inträffat i kommuner med storstadsanknytning.

Konsumtionsvanor kommungrupperna emellan har alltså delvis utjämnats. Samtidigt har de inte försvunnit. Att det finns bestående mönster framgår när samvariationen i alkoholvanorna i de nio kommungrupperna testats med Pearsons produktmomentkorrelationskoefficient för start- respektive slutår (mättet tar hänsyn både till styrkan och riktning av ett samband). Inte för något av dessa mått understiger koefficienten 0,87**. Det innebär att kommungruppernas inbördes relation uppvisar god samstämmighet över tid. Kommungrupper-

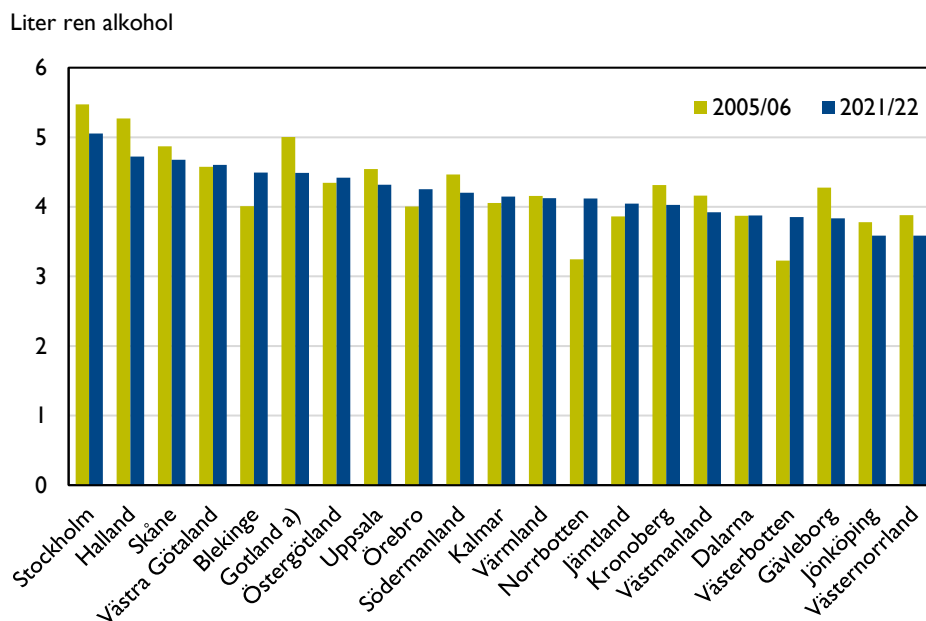
na med höga värden vid första mättillfället tillhörde alltså fortfarande de med höga värden även vid andra mättillfället, och vice versa. Sammantaget finns det alltså fortfarande bestående skillnader i alkoholvanor kommungrupperna emellan, även om dessa har minskat över tid.

Län

De länsvisa alkoholvanorna framgår av tabell 27. Spridningen mellan länens resultat för de fyra utvalda måtten har i ett fall varit oförändrat och i tre fall sjunkande (se variationskoefficienten). Dryckesvanorna har således blivit mera likartade även länen emellan. Precis som för kommungrupperna kvarstår dock sambanden mellan län med höga och låga resultat i periodens början respektive slut (se Pearsonvärdena).

Jönköping, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten hör till de län som uppvisar minst omfattande alkoholvanor över tid. Stockholm och Halland, samt i viss mån Skåne, är län där alkoholvanorna tenderar att vara mer omfattande.

I figur 13 redovisas årskonsumtionens länsvisa fördelning. Länen är rangordnade efter resultaten för 2020/21. I grova drag är de inbördes sambanden likartade med de från 2005/06 (Pearson 0,77**). Vissa förändringar har dock skett, inte minst för Norrbotten och Västerbotten. Resultaten visar alltså att skillnaderna i alkoholvanorna bestod, även om den sjunkande variationskoefficienten samtidigt visar att skillnaderna minskat under femtonårsperioden.

Figur 13. Årskonsumtionen ^{b)} i liter ren (100%) alkohol, fördelat på län. 2005/06 och 2020/21.

a) För Gotland har 2005/07 använts pga. liten befolkning/få svarande.

b) Värdena för 2005/06 är inte fullt jämförbara med de från 2020/21 eftersom metodbytet 2019 medförde en ökning med 19 procent av de uppmätta volymerna på nationell nivå.

Det bör åter framhållas att konsumtionsnivåerna mellan de båda mättillfällena inte kan jämföras rakt av eftersom 2019 års metodförbättring medförde en ökning med 19 procent av de uppmätta volymerna på riksnivån. Syftet med detta avsnitt var dock som nämndes inledningsvis att visa på relativa förändringar över tid, inte absoluta förändringar.

Alkoholvanor och bakgrundsegenskaper

I förra årets rapport gjordes en tämligen noggrann genomgång av olika bakgrundsegenskapers betydelse för alkoholvanorna med 2021 års data. Här följer en förkortad version av detta. De analyserade egenskaperna i fråga var boendekommun, utländsk bakgrund och utbildningsnivå. I linje med vad som framkom ovan visades att boende i kommungrupp A (storstadsregioner) uppvisade statistiskt signifikant mera omfattande alkoholvanor jämfört med de andra kommungrupperna (vecko- och högkonsumenter var de undersökta utfallsmåtten). Detta gällde båda könen, men framför allt för kvinnorna.

Beträffande utbildningsnivå så delades respondenterna in i tre grupper; förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial utbildning. De med högre utbildning var i signifikant högre grad veckokonsumenter jämfört med övriga utbildningsgrupper, medan skillnaderna för högkonsumtion var mindre och bara undantagsvis signifikanta. Den tydligaste skillnaden i högkonsumtion framkom för kvinnor, där förekomst av högkonsumtion var 1,8 gånger större bland de med eftergymnasial utbildning jämfört med de med förgymnasial.

Personer med utländsk bakgrund hade signifikant mindre omfattande alkoholvanor jämfört med de med svensk bakgrund. Detta gällde för båda könen.

Den sammantagna effekten av bakgrundsvariablerna ovan, inklusive kön och ålder, analyserades genom multipel logistiska regression. Resultaten av detta redovisas i tabell A för män och kvinnor separerat. Inga egna resultat redovisas för kontrollvariabeln ålder. Tabellen visar sannolikheten (oddsen) att en person är vecko- eller högkonsument med hänsyn till de ovan nämnda bakgrundsvariablerna. Exempelvis talar tabellen om huruvida veckokonsumtion av alkohol skiljer sig signifikant för män i olika boenderegioner, när hänsyn samtidigt tas till skillnader i fördelningen avseende ålder, utbildningsnivå och huruvida de har svensk eller utländsk bakgrund.

Det var signifikant mindre vanligt att vara såväl vecko- som högkonsument bland boende utanför storstadsregioner. Dessa samband framkom även i det tidigare, men kvarstår alltså efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler. Detta gällde för båda könen. Exempelvis var det ungefär hälften så stor sannolikhet (odds) att vara högkonsument bland kvinnor i kommungrupp C jämfört med kommungrupp A (oddskvot 0,53). Detta var också den största iakttagna skillnaden sett till kommungruppstillhörighet.

Tabell A. Samband mellan olika bakgrundsvariabler och alkoholvanor i befolkningen 25–84 år, efter kön, justerat för ålder. 2021. Oddskvoter, multipel logistisk regression.

	Veckokonsument		Högkonsument	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Boenderegion				
- A Storstäder och storstadsnära kommuner (ref.)				
- B Större städer och kommuner nära större städer	0,74**	0,68**	0,68**	0,63**
- C Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	0,62**	0,57**	0,60**	0,53**
Utbildningsnivå				
- Eftergymnasial (ref.)				
- Gymnasial	0,80**	0,69**	1,15	0,94
- Förgymnasial	0,44**	0,43**	0,80	0,54**
Bakgrund				
- Svensk bakgrund (ref.)				
- Utländsk bakgrund	0,44**	0,52**	0,72**	0,64**

Beträffande utbildningsnivå så var i synnerhet de med förgymnasial utbildning i lägre grad veckokonsumenter. För kvinnor gällde detta även för högkonsumtion. Det senare sambandet syntes tidigare även för männen i de enskilda analyserna, men detta försvann alltså vid kontroll för de övriga bakgrundsegenskaperna i modellen.

I den enskilda analysen framkom det att personer med utländsk bakgrund hade mindre omfattande alkoholvanor, och detta samband stod sig vid kontroll för övriga bakgrundsvariabler. Exempelvis var det omkring hälften så sannolikt att vara veckokonsument bland personer med utländsk bakgrund jämfört med dem med svensk.

4. Referenser

Andreasson S, Chikritzhs T, Dangardt F, Holder H, Naimi T, Stockwell T (2019). *Alkoholen och samhället 2019: Alkohol och äldre*. Stockholm: Svenska Läkarsällskapet, Svensk sjuksköterskeförening, CERA & IOGT-NTO.

Agardh, E., Boman, U., & Allebeck, P. (2015). *Alkohol, narkotika och tobaksrökning ger stor del av sjukdomsördan - Utvecklingen i Sverige 1990–2010 kartlagd utifrån DALY-metoden*. Läkartidningen, 112, C4TH.

Griswold, M. G., Fullman, N., Hawley, C., Arian, N., Zimsen, S. R., Tymeson, H. D., ... & Farioli, A. (2018). *Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016*. The Lancet, 392(10152), 1015–1035.

Guttormsson, U. (2021). *Befolkningens självrapporterade alkoholvanor 2004–2020*. Rapport 204. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Jarl, J., Johansson, P. & Eriksson, A. m.fl. (2008). *The societal cost of alcohol consumption: an estimation of the economic and human cost including health effects in Sweden, 2002*. Eur J Health Econ 9: 351–60.

Kühlhorn, E., Ramstedt, M., Hibell, B., Larsson, S. & Zetterberg, H.L. (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Socialdepartementet, Stockholm.

Källebring, N. (2021). *Bortfall i Monitormätningarna – en bortfallsanalys med fokus på åren 2019–2020*. Rapport 201. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Leifman, H. & Trolldal, B. (2002). *Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001*. Forskningsrapport nr 3, reviderad version. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.

Norström, T. & Ramstedt, M. (2018). *The link between per capita alcohol consumption and alcoholrelated harm in Sweden, 1987–2015*. Journal of Studies on Alcohol and Drugs 79(4): 578–584.

Nyfjäll, M. & Trolldal, B. (2019). *Estimating total alcohol consumption in the Monitor survey – a technical description of the estimation method*. Rapport 182. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Raninen J (2015). *Drinking behaviors of large groups: studies disentangling population drinking in Sweden*. Stockholm: Dissertation, Karolinska Institutet, the department of clinical neuroscience.

Ramboll management consulting AB (2019). *Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser – en beskrivande samhällsekonomisk studie*. Stockholm: Ramboll.

Rossow, I., & Mäkelä, P. (2021). *Public health thinking around alcohol-related harm: why does per capita consumption matter?* Journal of studies on alcohol and drugs, 82(1), 9–17.

Stockwell, T. m.fl. (2017). *What are the public health and safety benefits of the Swedish government alcohol monopoly?: A report commissioned by Systembolaget, the Swedish government-owned retail alcohol monopoly*. Centre for Addiction Research of BC, University of Victoria, Victoria, BC, Canada.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2016). *Kommungruppsindelning 2017 – Omarbetning av Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Trolldal, B. (2023). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2022*. Rapport 221. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

WHO (2018). *Global status report on alcohol and health 2018*. Geneva: World Health Organization; 2018. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Zetterqvist, M. (red.) 2022. *CAN:s nationella skolundersökning 2022*. Rapport 215. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Bilaga I: Metod

Inledning

Monitormätningarnas alkoholfrågor har två huvudsyften. Det primära är att beräkna landets totala alkoholkonsumtion. Detta görs genom att addera uppgifter om den oregistrerade alkoholanskaffningen till den registrerade. Medan uppgifter om den registrerade delen finns publicerade, fångas oregistrerad anskaffning upp genom frågor i Monitormätningarna. Eftersom respondenter generellt sett underrapporterar frågor om alkoholanskaffning, tillämpas olika former av kalibreringar och uppräkningskorrigeringar när den totala anskaffningen ska beräknas med detta delunderlag. Resultat och metodik från anskaffningsdelen av mätningarna hittas i Trolldal (2023). En teknisk beskrivning av hur dessa beräkningar genomförs finns i Nyfjäll & Trolldal (2019).

Anskaffningsresultaten, som till stor del bygger på aggregerad statistik, är inte möjliga att redovisas för olika undergrupper. I syfte att kunna visa detta ställs därför också frågor om alkoholvanor i Monitormätningarna. Det gör det möjligt att ge en bild av hur konsumtionen fördelas och utvecklas i olika befolkningsgrupper, oavsett alkoholens ursprungskälla. Denna metodbilaga tar upp de delar av Monitormätningarna som är särskilt relevanta för detta tema, det vill säga självrapporterade konsumtionsmönster som redovisas i denna rapport. Redan här kan påpekas att inga uppräkningskorrigeringar görs av respondenternas svar gällande konsumtionsmönstren (utöver en viktning baserad på demografiska egenskaper hos de svarande). Detta förklarar varför beräkningarna av den totala alkoholan-skaffningen genererar ungefär dubbelt så höga konsumtionsvolym, jämfört med de självrapporterade uppgifterna. I denna bilaga beskrivs också den omfattande metodutveckling som bedrevs under 2018–2019 och permanentades 2020.

Om frågeundersökningsmetodik

I frågeundersökningar förekommer ofta vissa felkällor. Till att börja med kan det uppstå en undertäckning när urvalet dras. Det beror på att hela den aktuella populationen eventuellt inte förekommer i registret som urvalet dras ifrån (se *Urval och täckning*). Vidare följer den vanliga bortfallsproblematiken, relaterad till att olika grupper är mer eller mindre benägna att delta i undersökningar. Tidigare studier har påvisat att exempelvis storkonsumenter av alkohol är över-representerade i bortfallet (se t.ex. Leifman & Trolldal, 2002; Kühnhorn, m.fl., 1999). Utöver detta kan det finnas problem med svaren från de som faktiskt deltar. Det kan exempelvis röra sig om att respondenterna har svårt att minnas hur mycket de druckit, eller att de anpassar sina svar för att bättre passa in i

rådande normer. Det sistnämnda kan vara aktuellt inte minst för Monitormätningarna eftersom de fram till 2019 uteslutande genomfördes via telefonintervjuer. Sedan 2020 svarar fortfarande cirka 37 procent via telefon, även om det numera ges ett erbjudande om att svara via sms-länk till de med känt mobilnummer.

Flera åtgärder vidtas för att minska inverkan av ovanstående problem. Först och främst används ett omfattande slumpmässigt och riksrepresentativt urval. Ett stort urval kan förvisso aldrig kompensera för brister med bortfall och liknande, men ger åtminstone en större säkerhet än vad ett mindre urval gör. Skevheter beträffande urvalsramen och bortfallet kompenseras åtminstone delvis av att resultaten viktas så att de demografiskt speglar den faktiska sammansättningen av det aktuella befolkningssegmentet (se *Bortfall och viktning*). Vidare används en relativt kort referensperiod (de senaste 30 dagarna) för att minska minnesfelen. Respondenterna informeras före intervjuens början om att deras svar kommer att behandlas konfidentiellt och att kontaktuppgifterna raderas när undersökningen är avslutad, detta för att få så uppriktiga svar som möjligt. Nedan berörs hur dessa potentiella felkällor hanterats och hur de eventuellt kan ha påverkat resultaten och dess jämförbarhet över tid.

Urval och täckning

Urvalet för telefonintervjuerna är sedan 2013 individbaserat och både fasta och mobila nummer används vid kontaktförsöken. Tidigare användes RDD-metodik, random digit dialing, som går ut på att ringa slumpmässigt genererade telefonnummer. Om hushållet hade flera boende valdes intervjuperson genom födelsedagsmetoden. I slutet på 00-talet sjönk svarsfrekvenserna, i synnerhet bland yngre. Detta ledde till att RDD-urvalet kompletterades med ett individurval av yngre respondenter.

Sedan 2013 används renodlade individurval. Dagens urval görs i PAR-konsument, vilket är en databas med samtliga telefonabonnenter som är tillgängliga för denna typ av undersökningar, med fasta eller mobila abonnemang. PAR-konsument är i sin tur hämtat ur en större databas som heter SPAR, som täcker samtliga folkbokförda personer i landet. Idealiskt vore att använda SPAR som urvalsram, men det är inte möjligt då den databasen saknar telefonnummer (liksom e-postadresser)⁸. PAR-konsument når knappt 6 miljoner i den aktuella populationen (17–84-åringar). Det motsvarar ungefär 75 procent av alla personer i den åldersgruppen som är mantalsskrivna i Sverige. Telefonintervjuer liksom frågeformulär är endast möjliga att besvara på svenska. Exakt hur stor andel i urvalet som är bosatta i landet samt är svensktalande, och därmed ska ingå i Monitormätningens egentliga urvalsdefinition, är inte känt.

8) Att använda SPAR som urvalsram och med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang vore att föredra. Detta förfarande är dock inte ekonomiskt försvarbart eftersom bruttourvalet i denna undersökning är mycket stort och detta skulle därmed medföra alltför omfattande merkostnader.

Urvalsförfarandet går numera till så att i ett första steg dras ett slumpmässigt huvudurval ur PAR-registret⁹. Därefter genomförs veckovisa urval ur huvudurvalet. Antalet uppringningsförsök inom svarsperioden uppgår i praktiken till cirka 20. Till de med känt mobilnummer utgår (sedan oktober 2017) en sms-avisering, med en efterföljande påminnelse före telefonbearbetningen. Om respondenten då inte nås betraktas denne som svarsbortfall. Våren 2022 infördes även postala inbjudningar till 17–24-åringar, eftersom dessa befunnits särskilt svåra att nå (under 2023 begränsades detta till 17–21-åringarna).

Telefonintervjuer genomförs under samtliga veckodagar, med undantag för storhelger, såvida respondenterna inte anammar möjligheten att själva besvara frågorna via sms-länk till ett webbformulär. I grova drag medverkar 350 personer i undersökningen varje vecka, vilket blir cirka 18 000 per år.

Det primära syftet med Monitormätningarna är att fånga in oregistrerad anskaffning. Det innebär i sin tur att mäta mera sällsynta företeelser som köp av smugglad alkohol eller egenimport via internet. Därför är det motiverat att antalet respondenter är så pass omfattande. Samma behov gäller inte för att mäta självrapporterade alkoholvanor. Vissa år har antalet intervjuer som ligger till grund för de självrapporterade konsumtionsmönstren av kostnadsskäl varit färre jämfört med anskaffningsfrågorna.

Under 2018 slumpades cirka 4 500 intervjupersoner till att få frågor om konsumtionsmönster och 2019 gällde detta 6 100 personer. Eftersom webbsvarsmetoden visat sig framgångsrik, och medfört vissa kostnadssänkningar, får åter samtliga respondenter alla frågor sedan hösten 2020 (detta år besvarade närmare 14 700 personer konsumtionsfrågorna). Av tabell 1 i tabellbilagan framgår hur många respondenter årligen som intervjuats om sina konsumtionsvanor.

Till och med år 2012 omfattade urvalet 16–80-åringar. Vid halvårsskiftet år 2013 höjdes gränsen för de yngsta till 17 år. Samtidigt utökades den övre åldersgränsen från 80 till 84 år. Sedan dess omfattar urvalet alltså 17–84-åringar, med ett känt telefonnummer. I resultatredovisningen för 2002–2013 ingår 17–80-åringar och från 2014 ingår 17–84-åringar. Detta påverkar i viss mån resultatens jämförbarhet över tid, detta eftersom fyra årsklasser med mera återhållsamma alkoholvanor tillförts materialet från 2014.

Intervjumetoder

I syfte att minska bortfallet och göra undersökningen mer attraktiv för olika typer av respondenter infördes år 2020 möjligheten att, utöver telefonintervju, själv besvara undersökningen via ett digitalt frågeformulär. Initialt får numera alla respondenter med känt mobilnummer ett erbjudande via sms om att be-

⁹ Levereras sedan 2020 av Marknadsinformation.

svara frågorna genom en webbenkät. De som väljer att avstå från detta kontaktas och intervjuas på traditionellt sätt via telefon (mobil eller fast).

Sammantaget innebar införandet av webbsvarsalternativet att respondenterna rapporterade mera omfattande alkoholvanor jämfört med tidigare. Resultat-skillnaden kan dels förklaras av att det med all sannolikhet upplevs som mindre känsligt att själv rapportera dessa vanor i en enkät, jämfört med att redovisa dem för någon i en telefonintervju. En annan förklaring kan vara att införandet av den nya svarsvägen attraherat nya typer av respondenter, med mera omfattande alkoholvanor. För jämförelsens skull redovisas 2019 års resultat med såväl gammal som ny metodik (2019A respektive 2019B). För mer information om metodförändringen, se Guttormsson (2021).

Bortfall och viktning

Bortfallet i studien utgörs av utvalda respondenter som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som har avböjt att delta. I likhet med flertalet andra frågeundersökningar baserade på befolkningsurval är svarsbortfallet idag högre än i början av 2000-talet. Enligt tabell 1 var svarsfrekvensen 31 procent år 2022, vilket är betydligt lägre jämfört med situationen 20 år tidigare då omkring hälften medverkade.

Perioden 2015–2019 vidtogs aktiva ansträngningar för att vidmakthålla en acceptabel nivå på svarsfrekvensen och nedgången bromsades då in omkring 27 procent. Bland annat utvecklades instruktioner och utbildningar för telefonintervjuarna, sms-aviseringar infördes till respondenter med känt mobilnummer, liksom att introduktionen till respondenterna förbättrades samt att studien bättre beskrevs och motiverades på CAN:s hemsida.

År en 2020–2021 ökade svarsfrekvensen till 33 procent. Det kan vara en effekt av att undersökningen blivit mer attraktiv att delta i tack vare webbsvarsmöjligheten. Ytterligare ett skäl till den förbättrade svarsfrekvensen kan vara pandemi-situationen som rådde under 2020–2021, med minskat resande och uteliv, men med desto mera av hemmavaro och ökad närbarhet. Den avklingade pandemieffekten skulle i sin tur förklara den något lägre svarsfrekvensen 2022.

I vilken mån variationer i svarsfrekvensen påverkat resultaten är svårt att avgöra. Det kan dock påtalas att täckningen av den självrapporterade konsumtionen, i relation till den faktiska anskaffningen, var förhållandevis stabil mellan 2004 och 2019A. I genomsnitt låg den då omkring 45 procent. Detta talar för att den sjunkande svarsfrekvensen inte på något avgörande sätt har resulterat i felaktigheter vad gäller beskrivningen av trenderna i konsumtionsutvecklingen, som den mätts genom konsumtionsfrågorna. Perioden 2019B–2022, det vill säga med nuvarande metod, har täckningsgraden varit högre och legat omkring 50 procent. Detta är ett kvitto på att webbsvarsmöjligheten har förbättrat kvaliteten på mätningen av konsumtionen. För jämförelsens skull redovisas 2019 års

resultat med såväl gammal som ny metodik (2019A respektive 2019B). För mer information om metodförändringen, se Guttormsson (2021).

Internbortfallet ("ej svar") exkluderas ur resultatberäkningarna för respektive fråga. Det innebär att nämnaren varierar (något) mellan olika tabeller eftersom internbortfallet varierar (något) mellan olika frågor. Denna princip har alltid gällt för Monitormätningarna. Dock har principen inte tillämpats fullt ut vad gäller beräkningen av årskonsumtionen, något som dock görs från 2022.

Viktning

Ett sätt att korrigera för de representativitetsproblem som uppstår till följd av svarsbortfall, eller att urvalsramen initialt inte täckt hela den aktuella populationen, är att vikta de intervjuade personerna så att de liknar den population som ska beskrivas. Sedan starten och fram till 2019A viktades respondenternas svar med avseende på egenskaperna kön (2 grupper), ålder (4 grupper) samt H-regiontillhörighet¹⁰ (3 grupper), så att sammansättningen av de intervjuade motsvarade proportionerna i befolkningen, för dessa tre egenskaper.

Som ett led i den metodutveckling som ledde till införandet av webbsvarsmöjligheten, beslöts att även göra en översyn av viktningförfarandet. Utgångspunkten var att i möjligaste mån införa ytterligare egenskaper i viktningen, utöver kön, ålder och boenderegion. Detta arbete genomfördes i samarbete med en av CAN anlita statistisk konsult.

Monitormätningarna inkluderar sedan ett antal år frågor om utbildningsnivå och födelseland. Det är känt att alkoholvanorna varierar med avseende på dessa egenskaper. Eftersom personer med lägre utbildningsnivå respektive utländsk bakgrund visat sig vara underrepresenterade bland de svarande i Monitormätningarna (Källebring, 2021) beslöts att dessa egenskaper skulle inkluderas i den nya vikten från 2019B. Statistikkonsulten fann genom en serie tester att det var möjligt och mest lämpligt att per månad cellvikta (individvikta) materialet med avseende på kön (2 grupper) och ålder (4 grupper) samt därutöver kantvikta (gruppvikta) avseende boenderegion, (3 grupper), utbildningsnivå (2 grupper) samt utländsk bakgrund (2 grupper).

Vad gäller utbildningsnivå går skiljelinjen mellan de som har högskole-/universitetsutbildning, och inte. Att ha utländsk bakgrund definieras som att vara utlandsfödd eller att ha båda föräldrarna födda utomlands, medan övriga hör till gruppen svensk bakgrund. Boenderegion handlar i den sedan 2019B uppdaterade vikten om huruvida boendekommunen definierats höra till storstadsområde, större stad eller vara av övrig kommuntyp, detta enligt SKR:s kommunindelning.

10) H-regionindelningen grupperar landets kommuner efter invånartäthet.

Specifik viktjustering 2022

Specifikt för 2022 viktades även för en tillfälligt skev fördelning inom åldersgruppen 17–29 år. Detta på grund av att antalet svarande varierade relativt kraftigt för olika årsklasser i denna grupp. Detta medförde att 17–29-åringarna i sin tur delades upp i tre under grupper (17–19 år, 20–24 år samt 25–29 år) när vikten konstruerades. Detta är alltså ett avsteg från den normala proceduren, men befanns nödvändigt eftersom representativitetsproblem annars hade lett till delvis felaktiga resultat.

Databearbetningar

Tidsperioder

Monitormätningarna initierades under år 2000 och helårsdata för alkoholan-skaftningen finns från och med år 2001. Alkoholvanefrågor infördes successivt under perioden 2002–2004. För flertalet redovisningar i denna rapport utgör därför 2004 startår. Även om det genomförts förändringar i undersökningsmetodiken, dels under 2013 (urvalsmetodik, ålderssammansättning och intervjuarstab), dels från 2019B (webbsvarsmöjlighet och uppdaterad vikt), så är metoden i grund och botten densamma sedan projektets start i början av 2000-talet.

Under hela perioden har frågorna gällande alkoholvana varit i princip oförändrade. Utöver detta, är de databearbetningar som görs för konsumtionsfrågorna enhetliga för hela perioden (kontroller, rensningar, trunkeringar, imputeringar, med mera). Det gör att den typen av felkällor i stort sett hanterats likartat för hela den redovisade perioden. Grunden för jämförelser över tid, liksom mellan grupper, bedöms därmed vara god. Dock har vissa smärre justeringar vad gäller rensning av extremvärden samt definition av nämnaren för beräkningar av alkoholvolym genomförts 2022, vilket beskrivs senare i detta avsnitt.

Årsmedelvärden

Som nämnts pågår mätningarna löpande under året och därvid dras också nya urval löpande. Resultaten i rapportens tabellbilaga för respektive år utgörs till och med 2017 av medelvärdet för resultaten från respektive års månadsurval. Urvalsstorleken minskades tillfälligt för konsumtionsfrågorna 2018–2020. Under denna period är det därför inte möjligt att beräkna årsresultaten utifrån medelvärden av månadsresultaten, då det lägre antalet svarande per månad skulle ge upphov till att osäkerheter byggdes in i resultaten. Analyser av 2017 års data visade dock att denna förändring i praktiken var betydelselös med avseende på de presenterande resultaten. Från och med detta år beräknas därför resultaten på basis av årsdatat, inte av medelvärdet för tolv månadsresultat. Att antalet svarande per månad kan variera något hanteras sedan 2020 istället i viktningförfarandet.

Imputering av värden

För vissa perioder saknas data och då har imputeringar gjorts. Det gäller bland annat oktober–december 2004, då värden för de aktuella månaderna har imputerats med hjälp av medelvärdena av motsvarande månader från föregående och efterkommande år (2003 respektive 2005). Imputeringar med samma metodik har även gjorts 2013 för perioden juli–december, eftersom det finns en osäkerhet angående kvaliteten på datat gällande frågorna om självrapporterad konsumtion för denna period.

Därutöver har en imputering av värden gjorts även för 2019A respektive 2019B. Till följd av ett fel vid konstruktionen av urvalsramen genomfördes för få intervjuer med 17- respektive 18-åringar under året. Dessa åldrar blev därmed underrepresenterade. De har därför kompletterats med data från 2018 för att få en korrekt åldersrepresentation i materialet. Cirka tre fjärdedelar av svaren för 17- respektive 18-åringar kommer alltså från 2018 års undersökning, vilket i praktiken betyder att 2019 års resultat för dessa åldrar i hög grad bestäms av vad motsvarande respondenter svarade föregående år. Om denna imputering ej hade gjorts skulle det dock innebära att resultaten för gruppen 17–29 år blivit missvisande (i begränsad omfattning även för samtliga respondenter 17–84-år). Eftersom alkoholvanorna bland skolungdomar varit relativt stabila perioden 2016–2020 enligt CAN:s skolundersökningar (Zetterqvist, red, 2022) finns ingen anledning att tro att denna imputering gör 2019 års resultat missvisande.

Behandling av extremvärden

Årskonsumtionen uttrycks i ren (100 %) alkohol och summeras utifrån volymerna för enskilda drycker, vilka i sin tur beräknas genom frekvens- och kvantitetfrågor. Justeringar av osannolikt höga inrapporterade konsumtionsnivåer görs. Felaktigt höga nivåer kan uppstå till följd av missförstånd mellan intervjuare och respondent eller på grund av felaktiga inmatningar av intervjuare, eller sedan 2020 av webbrespondenten själv. Beräkningen av årskonsumtionen består av ett stort antal enskilda frågor, och uttrycks som ett medelvärde. Därför är det viktigt att göra denna typ av kontroller och justeringar för att undvika att enskilda och osannolika extremvärden påverkar slutresultaten.

Till och med 2021 tilläts ingen enskild dryck bidra med mer än 5 liter ren alkohol per 30-dagarsperiod. Volymen överstigande denna gräns sänktes till 5 liter. Från och med 2022 har denna gräns höjts till 9 liter, det vill säga samma gräns som för den tillåtna totala summan av alla drycker (se nedan). Detta eftersom det befanns ologiskt att denna volym inte skulle tillåtas kunna uppnås genom konsumtion av en enskild alkoholdryck. Tillsammans med en förbättring av hanteringen av ej svar på kvantitet-frekvensfrågorna så har denna justering lett till en ökning av den uppmätta årskonsumtionen med 1,8 procent, jämfört med perioden 2020–21.

Efter att de olika alkoholdryckerna summerats till en total månadskonsumtion, rensas de med en konsumtion överstigande 18 liter bort (de beaktas inte vid

resultatredovisningen utan behandlas som internbortfall). Ligger den totala uppmätta volymen mellan 9 och 18 liter ren alkohol så ingår fortfarande respondenten i bearbetningarna, dock sänks totalkonsumtionen till 9 liter ren alkohol. Det antas att dessa personer förvisso dricker stora mängder, men av något skäl har någon typ av överdriven rapportering uppstått.

Relativt få respondenter justeras enligt ovanstående men korrigeringarna är ändå viktiga eftersom ett mindre antal extremfall kan dra upp medelvärdena påtagligt. Gränsvärdena ovan kan ses som väl generösa, men oavsett var gränsen dras är det viktigt att sådana kapningar görs när medelvärden beräknas.

Slutligen görs även en logisk justering av svaren gällande andelen alkoholkonsumtionstillfällen som innefattat intensivkonsumtion. De respondenter som rapporterat att de intensivkonsumerat oftare än de överhuvudtaget druckit justeras så att antalet tillfällen med intensivkonsumtion inte överstiger det totala antalet konsumtionstillfällen. Endast ett begränsat antal av de aktuella respondenternas svar justeras på detta vis, men om detta inte gjordes skulle dessa extremfall dra upp medelvärdena på ett missvisande sätt.

Åldersgruppernas sammansättning

Som nämnts har urvalets åldersmässiga sammansättning förändrats något under åren. I denna rapport ingår ej de 16-åringar som till och med 2012 ingick i urvalen, detta för att ge bättre jämförbarhet över tid. Den yngsta åldersgruppen består således konsekvent av 17–29-åringar. Vidare höjdes den övre åldersgränsen från 80 till 84 år vid halvårsskiftet 2013. Eftersom resultaten från andra halvåret inte används i bearbetningarna (se ovan), ger denna höjning av åldersgränsen en effekt först från och med 2014. Att ytterligare fyra årskullar inkluderats måste beaktas vid tolkningen av resultaten, inte minst vad gäller den äldsta åldersgruppen.

Konsumtionsmått

I föreliggande rapport redovisas flera olika alkoholkonsumtionsmått. Till följd av diverse förändringar under Monitormätningens första år, som i hög grad rört frågorna om självrapporterad konsumtion, har volymmåttens resultat bedömts vara jämförbara över tid först från och med år 2004. Utöver att ett antal betydande förändringar som genomfördes under studiens första år, saknades dessutom frågor om starkvin samt cider/alkoläsk, vilket alltså ingår sedan 2004.

Alkoholvanefrågorna inleds med en fråga om hur ofta intervjupersonen överhuvudtaget druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. Därefter följer dryckesspecifika frågor om volymen konsumerad alkohol. Respondenten får frågor om antal dryckestillfällen och mängden konsumerad alkohol per tillfälle. Utöver dessa frågor ställs även en fråga om så kallad intensivkonsumtion. Hur måtten konstruerats beskrivs närmare nedan.

Alkoholkonsumenter

Detta mått baseras på den inledande frågan om, och i så fall hur ofta, intervjupersonen druckit någon alkoholhaltig dryck under de senaste 30 dagarna. De som svarat ja kategoriseras som "alkoholkonsumenter", oavsett hur ofta de druckit och definitionen av måttet blir således andel i befolkningen som druckit under de senaste 30 dagarna.

Frågan leder inte enbart till en dikotomisering i konsumenter och icke-konsumenter utan ger även ett genomsnittligt antal dryckestillfällen under de senaste 30 dagarna, liksom genomsnitt på andelen som druckit alkohol veckovis under perioden.

Frågans formulering och dess översättning till frekvenser framgår av tabell B, där de fasta svarsalternativen också framgår. Beräkningen för en person som exempelvis svarat 4–5 gånger i veckan blir: $4,5 \text{ dagar} / 7 \text{ dagar} \times 30 \text{ dagar} = 19,3$ dagar under de senaste 30 dagarna. Samma svarsfrekvenser återkommer vad gäller intensivkonsumtion och konsumtion av olika alkoholdrycker. Frågan finns med sedan undersökningens start men till och med 2003 saknade den dock de svarsfrekvenser som redovisas i tabellen och besvarades endast med ja eller nej.

Tabell B. Antal dagar med alkoholkonsumtion utifrån frekvensfrågan om alkoholkonsumtion.

"Med alkohol menar vi folköl, starköl, starkcider, alkoholäsk, vin, starkvin eller sprit. Hur ofta har du, under de senaste 30 dagarna, druckit minst ett glas av något som innehåller alkohol?"

I stort sett varje dag	27,9 dagar
4–5 gånger i veckan	19,3 dagar
2–3 gånger i veckan	10,7 dagar
Ungefär 5–6 gånger ^{a)}	5,5 dagar
En gång i veckan	4,3 dagar
Ungefär 2–3 gånger/	2,5 dagar
Ungefär 1 gång	1 dag
Aldrig	0 dagar

a) Detta kompletterande alternativ infördes 2015.

Alkohololymer

För att fånga in den självrapporterade konsumtionen används en dryckesspecifik så kallad kvantitets- och frekvensskala. Där får intervjupersonerna besvara frågor om och hur ofta de dricker olika alkoholhaltiga drycker, samt hur mycket de brukar dricka av respektive dryck.

Frekvensfrågan för respektive dryckestyp lyder: "Hur ofta har du druckit [...] under de senaste 30 dagarna?". Frågorna ställs separat för folköl, starköl, vin, starkvin, sprit och cider/alkoläsk. Svarsfrekvenserna är samma som i tabell B.

Kvantitetsfrågorna är anpassade utifrån de vanligaste förpackningarna/behållarna för respektive alkoholdryck.

Den totala volymen beräknas genom att, per dryck, multiplicera mängden som intervjupersonen uppger med antalet dryckestillfällen. Därefter beräknas hur mycket ren alkohol detta motsvarar genom att multiplicera volymen med den genomsnittliga alkoholhalten för respektive dryck (enligt Systembolagets försäljning respektive år). Slutligen adderas de olika dryckernas volymer och resultatet uttrycks i liter ren (100 %) alkohol. Till och med 2017 beräknades årskonsumtion för varje månad och summerades därefter till en årsvolym. Från 2018 beräknas årsvolymen som medelvärdet av hela årets resultat multiplicerat med 12. En kontroll med datat från 2017 visade att ändringen av beräkningsgrunden i princip var betydelselös och påverkade därmed inte jämförbarheten över tid.

År 2022 gjordes hanteringen av ej svar på kvantitet-frekvensfrågorna mera konsekvent i programmeringen. Dessutom gjordes en mindre justering av definitionen av extremvärden som rensas bort. Dessa två förändringar har sammantaget lett till en ökning av den uppmätta årskonsumtionen med 1,8 procent. Jämförelsen bygger på tillämpning av gammal respektive ny metod för perioden 2020–21.

När volymen konsumerad alkohol per dryckestillfälle presenteras, divideras den totala volymen med antalet dryckestillfällen enligt den inledande frågan. Som tidigare nämnts justeras de enstaka extremvärden som kan uppstå vid denna beräkning, för att undvika att medelvärdet blir felaktigt högt.

Intensivkonsumenter

Intensivkonsumtionsfrågan avser att fånga upp om och hur ofta intervjupersonen druckit större mängder alkohol vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna. Den mängd som minst ska ha konsumerats för att klassas som intensivkonsumtion uppgår till cirka 75 centiliter vin eller motsvarande. Svarsfrekvenserna framgår av tabell B.

Vid redovisningar av hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av så kallad intensivkonsumtion, divideras antalet dagar med intensivkonsumtion med det totala antalet dagar med någon rapporterad alkoholkonsumtion överhuvudtaget. Det visar således hur stor andel av alla dryckestillfällen som utgörs av intensivkonsumtionstillfällen. Dessa beräkningar görs på individnivå, det vill säga enskilt för varje respondent. Det går med andra ord inte att ta de gruppmedelvärden för antal dryckestillfällen och antal intensivkonsumtionstillfällen som redovisas i tabellerna och dela dem med varandra för att få fram dessa resultat.

Höggkonsumenter (och standardglas)

Måttet höggkonsument beräknas utifrån den totala volymen konsumerad alkohol och representerar andelen som i genomsnitt per vecka dricker minst 14 standardglas (män) respektive 9 standardglas (kvinnor). Det motsvarar cirka 168 gram (drygt 21 cl) respektive 108 gram (knappt 14 cl) ren alkohol, eller motsvarande 1,6 respektive 1,1 liter vin, i veckan. Detta innebär i sin tur att 1 standardglas har antagits innehålla 12 gram – eller 1,5 cl – ren alkohol.

Risikkonsumenter

Risikkonsumtion är ingen medicinsk diagnos utan utgör en indikation på att risk föreligger att bland annat utveckla ett skadligt bruk eller beroende. Risikkonsumtionsmåttet i denna undersökning är en kombination av variablerna hög- och intensivkonsumtion och inkluderar de som antingen är höggkonsumenter (enligt ovan) och/eller intensivkonsumerat minst en gång under de senaste 30 dagarna (enligt ovan). Begreppet kan definieras på olika sätt i olika undersökningar och jämförelser av måttet måste därför ta hänsyn till eventuella definitionsskillnader. Denna definition är den som CAN förväntas rapportera till Folkhälsomyndighetens indikatorlab.

C.A.N

CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.

Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – www.can.se

